

Nová zkušenost s vodou

„Zjistila jsem, že jakákoli aktivita, která souvisí s vodou, připadá dětem hned o sto procent zábavnější. Voda je pro děti tou nejpřirozenější hračkou,“ vyzorovala koordinátorka ekologických výchovných programů ve spolku Ekodomov Klára Ondříčková. „Abyste je nadchli pro vodu, nemusíte dělat vůbec nic zvláštního. Stačí jim ji poskytnout a přestat se bát, že se namočí nebo umažou.“

Proč patří voda k jednoznačně nejoblíbenějším materiálům vůbec? Protože je mnohotvárná. Umí se mísit s různými materiály (třeba s hlínou), a tím se měnit (třeba v bláto). Při přelévání z nádoby do nádoby vytvoříte úplně jiný tvar, a když na ni necháte působit počasí, dozvíte se něco o proměňách skupenství.

„Všechny děti fascinuje obyčejná louže. Je třeba vyzkoušet hloubku, zjistit, jak vysoko voda vystříkne, když do louže skočíme s rozběhem. A v zimě? Umí zamrznout, a pak je třeba dobývat se dovnitř kladívkem,“ popisuje Klára Ondříčková první zkušenosti, které mohou předškolní děti s vodou udělat, „Úplně novou zkušenost s vodou zprostředkuje předškolním dětem náš program nazvaný *Luxus vody z kohoutku*. Poprvé se totiž dozvědí, že dostatek vody není samozřejmostí...“

LUXUS VODY Z KOHOUTKU

Cílová skupina: MŠ předškoláci – 1. třída ZŠ

Délka programu: 90 minut

Místo konání: interiér nebo exteriér – zahrada školky nebo jiné přírodní místo v blízkém okolí

Klíčové pojmy: pitná a slaná voda, rozložení vody na světě, hospodaření s vodou, koloběh vody v přírodě

Cíle programu:

Děti

- samy zjistí, co vědí o vodě
- seznámí se s jinými klimatickými podmínkami a jejich specifiky
- uvědomí si rozdíl v hospodaření s vodou u nás, v afrických zemích (a jiných oblastech s nedostatkem vody)
- dokážou vyjmenovat tři rozdíly v hospodaření s vodou u nás a v afrických zemích (nebo jiných oblastech s nedostatkem vody)
- seznámí se s koloběhem pitné vody v přírodě
- dokážou vyjmenovat tři způsoby, jakými můžeme využít dešťovou vodu
- vidí, kolik vody se spotřebuje při obyčejném mytí rukou

Příprava pomůcek:

- štítky, fix, desky na psaní jmenovek, anotace, kelímek na vodu, kapátko
- obálka A4 (s adresou školky + jméno lektora, zalepená, s razítkem centra), dopis od Abasiho s obrázky
- obrázek planety, modré čtvrtky (A4) cca 20x
- kelímky cca 20x, kelbík s vodou, bubínek nebo něco jiného, do čeho se bude bubnovat
- všemožné nástroje, které jsou ve školce k dispozici (dřívka, činely, triangel)
- kapičky vody z praskací fólie (více než 20 ks), nádoba na kapičky

1. Úvod a pedagogická predikce

Představení lektora, programu, střediska, děti sedí v kruhu: „Dnes jsem k vám přišla povídat si o vodě, ale žádnou vodu tady ve třídě nevidím, máte tu vůbec nějakou?“ (Nebo můžeme přijít za dětmi s tím, že lektor má velikou žízeň.) Děti odpovídají, že mají v umývárkách. Lektor poprosí šikovné dítě, aby si vzalo kelímek a došlo do umývárky a do půlky ho naplnilo.

Lektor každému dítěti rukou (kapátkem) na dlaň kápne trochu vody z kelímku a spolu s dětmi pozoruje vodu a klade otázky: „Jakou má barvu? Jak voní? Jak chutná?“ Děti dojdou k tomu, že žád-

ná z těchto vlastností není nijak vyhraněná nebo zajímavá, lektor se proto ptá: „Nemá barvu, vůni ani chuť, tak proč je pro nás tak zajímavá a důležitá?“ Děti vyjmenují činnosti, při kterých vodu potřebujeme (koupání, splachování, mytí rukou, vaření, bazén, akvárium, pití).

Formou jednoduchých otázek lektor zjistí, co děti vědí o koloběhu vody, kde všude se s vodou setkávají, kde se voda bere a kam odtéká.

Proč se musí vodou šetřit? Kde všude se doma s vodou setkáváte? Je všechna voda pitná? Můžete pít vodu z potoka? Co by se stalo, kdyby nebyla na světě voda?

2. Dopis z Afriky

Vstupuje paní učitelka s obálkou v ruce adresovanou lektorovi a mateřské školce – v případě, že nějaký předškolák umí číst, přečte (pro větší věrohodnost) adresu ostatním sám, jinak čte lektor.

Lektor spolu s dětmi rozebal obálku a nalezne dopis, který čte dětem postupně, v přestávkách děti plní aktivity a diskutují:

Ahoj kamarádi! Jmenuji se Abasi, je mi 10 let a žiju v Etiopii, která leží v Africe. Byla u nás jedna paní učitelka od vás z Čech a vyprávěla mi, jak to u vás chodí, a my se hrozně divili. U nás nejde jen tak otočit kohoutkem, ze kterého by tekla voda. Míváme jí málo, a je pro nás tudíž velmi cenná, musíme o ni pečovat. Tento dopis vám píšu proto, že jsem u nás ve vesnici známý jako strážce a ochranitel vody. Vodu musíme pořád chránit. Máme na to i příslovi: „Ani ten nejzácnější poklad není tak cenný, jako jediná kapka vody.“ Lektor vysvětluje dětem, že Abasiho hlavním úkolem je vodu chránit.

3. Pitná voda ve světě

Jak už jsem psal, je mi 10 let, ale do školy nechoďím. Číst a psát mě naučili rodiče. Teď už pracuji. Nejen, že naši vodu chráním, ale také ji musím obstarat pro rodinu. U nás totiž nejsou kohoutky, ze kterých by tekla voda. Nemáme vanu, ve které bychom se koupali. Kolem nás je jen písek a suchá tráva. Ta se zelená pouze v období dešťů, které ale trvá jen krátce. Proto musíme vodu pracně hledat. Jenže ve všechna voda okolo nás je pitná a ne všechnu vodu můžeme využívat.

Lektor se na děti obrátí s otázkou: „Naše planeta se nazývá modrá, víte proč?“ Děti odpovídají, lektor je vede, až dospějí k tomu, že Země je z velké části tvořená vodou. Lektor jim ukazuje obrázek „modré planety“.

Lektor děti vyzve, aby si představily, že jejich třída je naše zeměkoule a ony představují všechny lidi na Zemi. Potom rozdá každému modrou čtvrtku A4, která představuje vodu. Čtvrtky se položí na zem, a každý musí stát na modré barvě, aby neumřel žízni.

Lektor dá dětem ochutnat slanou vodu a opět jim ukáže obrázek planety Země: Zeptá se jich, co je napadá – jaká je většina vody na světě? Kde je uložena? V oceánech! Nedá se tedy pít.

Lektor odstraní zhruba jednu třetinu modrých karet a vyzve děti, aby se všechny opět postavily na zbylé modré čtvrtky tak, aby měl každý přístup k pitné vodě a neumřel žízni. Motivuje děti, aby vytvořily jednu velkou plochu „jezero“. Aktivita vede k upevnění spolupráce ve skupině, k uvědomění si toho, že voda je společná, je všech a musíme se o ni starat. V případě, že tyto souvislosti dětem nedochází, lektor jim vysvětlí, že kdyby se o vodu nerozdělily, tak by to třeba přiště mohly být ony, kdo bude vodu potřebovat, a mohly by umřít žízni.

Potom lektor odstraní několik dalších čtvrtek a vysvětlí žákům, že jsou to ledovce, sníh, popřípadě podzemní voda.

Lektor vyzve děti, aby vyhodnotily, zda je vody na planetě dostatek, nebo ne: „Na začátku se vám zdálo, že je pitné vody dostatek, co si myslíte teď? Bylo to pro vás příjemné skoro bojovat o poslední modré místo? Jak se asi cítí lidé, kteří tohle zažívají každý den?“

4. Nošení vody ze studny

„Pitné vody máme opravdu málo, protože někdy i několik měsíců neprší. Musíme ji hledat a chodíme pro ni daleko. Když už tu vodu třeba najdu, musím ji dopravit do vesnice (fotografie). Vodu nosím ve velké nádobě na hlavě. Snažím se cestou nevylít ani kapku, a to i přesto, že je to daleko a cesta trvá dlouho.“

Lektor vyzve děti, aby si to zkusily samy. Rozdá kelímky, sám předvede a vyzve děti, aby si z připraveného kbelíku nabraly vodu a prošly kolem stolečků s kelímky na hlavě. Vodu pak vylijí zpět do kbelíku. Lektor může aktivitu doprovázet hrou na bubínek. Děti mohou zdolávat fiktivní překážky, nebo se mohou přikřicit, když potkají lva nebo jiné divoké zvíře.

Lektor dětem zopakuje úryvek z dopisu: *Snažím se cestou nevylít ani kapku, a to i přesto, že je to daleko a cesta trvá dlouho. Proto si občas pomáháme a vodu nosíme jen v krátkém úseku a předáváme ji dalšímu, který ji nese zase další kousek cesty, až je voda dopravena do vesnice.*

Lektor vyzve děti, aby to samy zkusily. Vytvoří krátké úseky a děti si předávají kelímek s vodou z hlavy na hlavu. Cestou překonávají různé překážky.

Lektor se děti ptá: *Bylo to pro vás těžké? Abasi tohle dělá celý den. Většinou mu pomáhají i ostatní děti z vesnice.*

5. Pohádka o přivolávání deště

Lektor pokračuje ve čtení dopisu: *Vody potřebujeme hodně, nejen na pití, ale za vesnicí máme i malá pole, na kterých si pěstujeme jídlo, a také pro dobytek. My máme dvě kozy a musíme se o ně postarat. Jaká domácí zvířátka máte vy? Jak se o ně staráte? U vás teď asi hodně prší, ale u nás je pořád horko. Ani si už nepamatuji, kdy naposled přišlo, proto se snažím dešť přivolávat tancem a zpíváme písničku.*

Lektor vyzve děti, aby si to zkusily taky. „Předcvičuje“ a vyvolává dešť.

Maminka nám někdy před spaním vypráví pohádku: Byla jednou jedna kaluž, ani malá, ani velká, ani hezká, ani ošklivá, zkrátka docela obyčejná kaluž. Venku bylo krásně, nebo bez mráček a sluníčko hřálo na všechny strany. Kaluž se najednou začala zmenšovat a zmenšovat, až už žádná kaluž nebyla. Kam se asi poděla? Že by ji sluníčko vypilo? Ale kdepak, jak sluníčko hřálo, kaluž se začala odpařovat. Mnoho

a mnoho neviditelných a úplně malinkatých kapiček začalo stoupat k nebi. Jak tak ty malé kapičky stoupaly, vzduch se více a více ochlazoval. Kapičkám začala být zima. Tak se kapičky začaly mezi sebou spojovat a vznikl mráček. Mráčky se na obloze začaly objevovat – jeden tady, druhý tam. Tu najednou začal foukat vítr, honil mráčky tam a zpět, až se spojily v jeden velký černý mrak. Zanedlouho se z toho mraku spustil dešť. Přšelo a přšelo, dokud mrak nezmizel. A na zemi se objevila kaluž. Ani malá, ani velká... A tento jev nazýváme koloběh vody v přírodě.

Zpětná reflexe od dětí. O čem vyprávěla pohádka? Myslíte, že to tak funguje jenom v Africe, nebo bychom si u nás klidně mohli vyprávět stejný příběh?

A když dlouho neprší, tak po pohádce zase přivoláváme dešť. U vás máte určitě také nějaké písničky o vodě a dešti? Lektor vyzve děti, aby jmenovaly a zpívaly písničky pro Abasiho.

6. Dešťová voda

Navážeme na přivolávání deště: *Děti, vypadá to, že se nám přivolávání povedlo, začíná pršet! Postupně spolu s dětmi napodobujeme zesilující se zvuky deště. Ťukáme prstem o prst, dvěma prsty o prst, o dlaň, přecházíme v tleskání. „Hurá, prší!“*

Navážeme hrou: Po třídě jsou poschovávané „kapičky“ vystřižené z bublinkové fólie. Děti je hledají, sbírají a nosí do společného hrnečku.

Když máme skoro plný hrneček, sesedneme se s dětmi a povídáme si o tom, jak to bylo těžké sehnat kapky dohromady. Sbíráme od dětí nápady, jak dešťovou vodu využít (na zalévání zahrádky, pro pejska, na spláchnutí záchodu), nakonec si některou z těchto činností vybereme a jako ji jdeme udělat.

7. Reflexe

Už budu muset končit. Otec potřebuje pomoci sklízet na poli zeleninu. Přeju vám hodně vody, nejen k pití, ale i ke hraní a koupání. Abasi

Lektor se děti ptá, při jakých činnostech je třeba dávat pozor na plýtvání vodou (čištění zubů, koupání x sprchování, mytí rukou) a co udělají, když vidí, že někdo nechává puštěný kohoutek zbytečně?

Nakonec si po kruhu posílají bubínek (místo mluvícího kamínku) a lektor se děti ptá, co je jim líbilo, co je překvapilo. ●

*Ukázka ekologického výukového programu Luxus vody z kohoutku určeného pro MŠ předškoláky – 1. stupeň ŽŠ poskytnutého spolkem Ekodomov, více na: www.ekodomov.cz/ekovychova/
Foto: archiv Ekodomov, z. s.*

